BASIS
VOOR
BELEID

ONDERZOEK EN STATISTIEK GRONINGEN

Sportmonitor Groningen

Nulmeting 2010

Gemeente Groningen

Sportmonitor Groningen

Nulmeting 2010

Age Stinissen

Tinus Snijders

Frans Oldersma

Onderzoek en Statistiek Groningen
Februari 2012

De afdeling Onderzoek en Statistiek Groningen (O&S Groningen) van de gemeente Groningen heeft als kernactiviteiten instrumentontwikkeling voor en uitvoering van beleidsgericht onderzoek, het toegankelijk maken van grote hoeveelheden data uit verschillende bronnen, gegevens-analyse, projectevaluatie en dienstverlening bij overheidsmarketing.

Inhoud

1. Inleiding 5

1.1 Aanleiding 5
1.2 Opbouw van de Sportmonitor Groningen 6
1.3 Opbouw van het rapport 9

2. Algemene indicatoren 11

2.1 Samenstelling bevolking 11
2.2 Sociaal-maatschappelijke aspecten 14

3. Indicatoren fysieke sportinfrastructuur 15

3.1 Sportaccommodaties 15
3.2 Klanttevredenheid accommodaties 19

4. Indicatoren sport- en beweeggedrag 21

4.1 Sport op school, Bslim en NASB 22
4.2 Sportverenigingen 24
4.3 Topsport 27
4.4 Bewegen en gezondheid 29

5. Resumé en aanbevelingen 33

5.1 Resumé 33
5.2 Aanbevelingen 34

Literatuurlijst 37

Bijlage 1 Indicatoren Sportmonitor 39

Bijlage 2 De accommodaties 43

Bijlage 3 Sportverenigingen 49

Bijlage 4 Thema's in Gronometer 51

1. Inleiding

In dit rapport beschrijven we de opbouw en inhoud van de Sportmonitor Groningen. Deze monitor maakt het mogelijk het sportbeleid van de gemeente Groningen over de periode 2010-2020 te volgen en te evalueren.

De afdeling Onderzoek en Statistiek Groningen (O&S Groningen) is door de dienst Onderwijs Cultuur Sport Welzijn (OCSW) van de gemeente Groningen gevraagd mee te werken aan de ontwikkeling van indicatoren voor de Sportmonitor. De Sportmonitor vormt de eerste stap in de opbouw van het BeleidsInformatieSysteem (BIS) dat in de toekomst verder zal worden uitgebreid met andere beleidsprogramma's zoals integraal jeugdbeleid, en welzijn en zorg. O&S Groningen is gevraagd in 2011 de voorliggende rapportage te maken waarin verslag wordt gedaan van de opbouwfase van deze monitor in de vorm van een nulmeting.

In dit eerste hoofdstuk gaan we eerst in op de aanleiding voor de ontwikkeling van de Sportmonitor Groningen. We besteden vervolgens aandacht aan de doelstelling van de Sportmonitor. Daarna gaan we in op de samenstelling van de set van indicatoren waarmee het sportbeleid van de gemeente Groningen kan worden gemonitord. In de volgende hoofdstukken beschrijven we de indicatoren en de resultaten van de nulmeting. Het rapport wordt afgesloten met conclusies en aanbevelingen voor het verzamelen van gegevens die voor deze nulmeting nog niet beschikbaar zijn.

1.1 Aanleiding

Op 30 september 2009 heeft de raad van de gemeente Groningen de sportvisie *Meer ruimte voor Sport en Bewegen 2010-2020* vastgesteld. Hiermee heeft de raad opdracht gegeven om aan de programma's uit de sportvisie uitvoering te gaan geven. Een van de uitvoeringsprogramma's is het monitoren en evalueren van de sportvisie. De ontwikkeling van de Sportmonitor Groningen moet de gemeente Groningen in staat stellen de sportvisie te monitoren en te evalueren.

Het monitoren en evalueren van het sportbeleid dient meerdere doelen. Beleidsmakers kunnen met de Sportmonitor Groningen de uitvoering beter bewaken en bestuurders krijgen inzicht in hoeverre de voorgenomen doelen worden gehaald. Daarnaast kan met het verzamelen van de relevante gegevens worden voldaan aan de verantwoordingsverplichtingen van de verschillende overheden. Ten slotte draagt monitoring bij aan een transparanter beleid.

De kern van het sportbeleid van de gemeente Groningen kan worden samengevat in twee hoofddoelen: In de eerste plaats heeft of kan iedere Stadjer het plezier in sport- en bewegen ervaren en te allen tijde de keuze maken voor sport en bewegen. Ten tweede weten Stadjers dat regelmatig sporten en bewegen goed is voor hun gezondheid en voor de ontwikkeling van hun kinderen.

In de sportvisie is beschreven hoe de gemeente Groningen deze twee hoofddoelen wil bereiken, namelijk:

1. *Dat beweegt Stad*: De drempels om dichtbij in de wijk of daarbuiten als sporter, vrijwilliger of supporter anderen te ontmoeten zijn zo laag mogelijk. Dat betekent dat er voldoende aantrekkelijke, bereikbare en betaalbare voorzieningen en zeer toegankelijke sportaanbieders zijn. Kortom, er moeten goede sportieve randvoorwaarden bestaan waardoor alle Stadjers in beweging kunnen komen.
2. *Stad waar iedereen zijn sportieve talent kan ontdekken*: Alle jeugd van 0 tot 19 jaar krijgt de sportieve basis mee om op vroege of latere leeftijd zijn talent voor sporten en bewegen te ontdekken.
3. *Stad waar sporttalenten hun talent kunnen ontwikkelen*: In de gemeente Groningen kunnen de vele talentvolle sporters hun talenten verder ontwikkelen.

Om de resultaten en effecten van het gemeentelijke sportbeleid snel zichtbaar te maken, wordt een Sportmonitor Groningen ontwikkeld. Indicatoren in deze monitor geven inzicht in activiteiten, prestaties en effecten in relatie tot de ingezette middelen. Met behulp van indicatoren kunnen abstracte toekomstvisies en beleidsdoelstellingen vertaald worden in heldere streefcijfers. Het is van belang om een aantal indicatoren te nemen die eenvoudig te meten zijn en waarbij het mogelijk is om op korte termijn data beschikbaar te krijgen. Teveel indicatoren maken een meetinstrument onbeheersbaar.

1.2 Opbouw van de Sportmonitor Groningen

De opbouw van de Sportmonitor Groningen gebeurt in een aantal stappen, namelijk:

- de doelstellingen van het sportbeleid bepalen;
- de conceptset van indicatoren samenstellen;
- de inventarisatie van de beschikbaarheid van gegevens om indicatoren te meten;
- het vaststellen van de definitieve set van indicatoren;
- het verzamelen van de gegevens;
- het toegankelijk maken van de verzamelde gegevens.

Bij de uitvoering van de Sportmonitor Groningen vraagt vooral de opbouwfase een grote inspanning van de betrokkenen. Eerst moet worden bepaald welke indicatoren relevant zijn voor het monitoren van het sportbeleid. Vervolgens moet worden nagegaan of, en waar de gegevens kunnen worden verzameld, en kan ook een eerste ronde van

gegevensverzameling plaatsvinden. Ten slotte moeten in de opbouwfase de gegevens een eerste keer worden verwerkt, gearchiveerd en beschikbaar gesteld. Dit gebeurt via een rapportage en een applicatie via inter- en intranet (*Gronometer*) waarmee de gegevens beschikbaar worden gesteld. In de daaropvolgende jaren kan gebruik worden gemaakt van bestaande contacten en bestaan de werkzaamheden uit het jaarlijks verzamelen en verwerken van de gegevens. Daarnaast moeten de gegevens op adequate wijze worden beheerd en zal er onderhoud moeten plaatsvinden aan de applicatie *Gronometer*.

1.2.1 Doelstellingen van het sportbeleid bepalen

Bij het ontwikkelen van de Sportmonitor van de gemeente Groningen is eerst bepaald met welke indicatoren de resultaten van het sportbeleid adequaat kunnen worden gevolgd. Het startpunt daarbij vormde de sportvisie *Meer ruimte voor Sport en Bewegen 2010-2020* waarin de doelstellingen van het sportbeleid zijn beschreven.

1.2.2 Conceptset van indicatoren samenstellen

Aan de hand van de doelstelling die zijn beschreven in de sportvisie is een conceptset van indicatoren besproken met de betrokken beleidsambtenaren van de dienst OCSW. Daarbij is gesproken over de precieze doelstellingen van het sportbeleid en is de conceptset van indicatoren verder uitgewerkt. Ook zijn de beoogde indicatoren besproken met de begeleidingsgroep van de Sportmonitor Groningen. Deze begeleidingsgroep is samengesteld uit diverse medewerkers van de dienst OCSW en een onderzoeker van de GGD Groningen. De leden van deze begeleidingsgroep adviseren en denken mee over de gegevensverzameling en de interpretatie van de gegevens.

De gesprekken met de betrokken beleidsambtenaren van de dienst OCSW en de begeleidingsgroep hebben een conceptset van in totaal 46 indicatoren opgeleverd. De doelstellingen die zijn beschreven in de sportvisie, vertonen overeenkomsten in de uitvoeringsprogramma's. Conform de doelstellingen van het sportbeleid, is in eerste instantie gekozen voor de volgende indeling van indicatoren:

- *algemeen:* achtergrondgegevens over de samenstelling van de bevolking;
- *sociaal maatschappelijke aspecten* van sport en bewegen;
- *infrastructuur:* enerzijds het "harde" aanbod van accommodaties en voorzieningen, en anderzijds het "zachte" aanbod van bijvoorbeeld gymlessen, sportverenigingen en topsport-evenementen;
- *sport- en beweeggedrag*: deelname aan sport en bewegen.

1.2.3 Inventarisatie beschikbaarheid gegevens

De indicatoren van de Sportmonitor Groningen moeten betrekking hebben op het sportbeleid van de gemeente Groningen en de benodigde gegevens moeten uiteraard beschikbaar zijn. O&S Groningen beschikt over veel statistische gegevens over de gemeente Groningen en

verzamelt al jarenlang gegevens waarmee invulling kan worden gegeven aan de indicatoren voor de Sportmonitor Groningen. Van benodigde gegevens waarover O&S Groningen nog niet beschikt, hebben we geïnventariseerd of deze gegevens in andere gegevensbronnen beschikbaar zijn. Daarvoor hebben we gebruik gemaakt van bijvoorbeeld registraties van de dienst OCSW, gegevens uit de vierjaarlijkse Gezondheidsenquête van de GGD Groningen, en het Centraal Bureau voor de Statistiek. Wanneer we voor de nulmeting nog geen gegevens konden verzamelen, maar er wel mogelijkheden bestaan om deze in de toekomst te verzamelen, beschrijven we deze mogelijkheden. De resultaten van de inventarisatie beschrijven we in de navolgende hoofdstukken, waarin we alle indicatoren beschrijven. Hier staan ook de resultaten van de meting op stadniveau weergegeven.

1.2.4 Vaststellen definitieve set van indicatoren

De definitieve set van indicatoren kan worden vastgesteld nadat uit de inventarisatie is gebleken over welke indicatoren we gegevens kunnen verzamelen.

1.2.5 Verzamelen van gegevens

We hebben er naar gestreefd voor deze rapportage van de nulmeting de stand van zaken van zoveel mogelijk indicatoren cijfermatig weer te geven. We zijn begonnen met het verzamelen van gegevens over 2010. Zoals we al eerder beschreven, was op voorhand van een aantal indicatoren bekend dat er gegevens beschikbaar zijn. Zo bleek O&S Groningen al over negen indicatoren gegevens te verzamelen. Ook de gezondheidsenquête die de GGD Groningen vierjaarlijks uitvoert, bleek gegevens op te leveren voor acht indicatoren. Daarnaast is van een aantal indicatoren informatie aanwezig bij de dienst ROEZ of OCSW.

De inventarisatie richtte zich met name op de indicatoren waarvan bij de start van de monitoropbouw niet bekend was of gegevens beschikbaar zijn voor de Sportmonitor Groningen. Voor deze indicatoren zijn, voor zover mogelijk, tijdens de inventarisatie de gegevens verzamelt. Bijlage 1 bevat een overzicht van alle indicatoren, de beschikbaarheid en de bron.

1.2.6 Toegankelijk maken van de verzamelde gegevens

De verzamelde gegevens worden via *Gronometer*[1] beschikbaar gemaakt, als dat zinvol en mogelijk is. *Gronometer* is het digitale gebieds-informatiesysteem van de gemeente Groningen. Het systeem verschaft statistische informatie op diverse geografische niveaus, voor de hele stad, per wijk, per postcodegebied en per buurt. *Gronometer* biedt de mogelijkheid om de gegevens te presenteren in tabellen, grafieken en thematische kaarten, die op hun beurt weer kunnen worden ingelezen in eigen documenten. De onderwerpen waarover in *Gronometer* gegevens worden aangeboden, zijn onder meer: bevolking, wonen, sociale zorg, onderwijs, leefbaarheid en veiligheid. Als dat wenselijk is, kunnen specifieke gegevens beperkt toegankelijk worden gemaakt voor van

[1] Zie voor *Gronometer* op Intranet de map "Gemeente Groningen", of op internet: http://groningen.buurtmonitor.nl

tevoren aangewezen medewerkers van de gemeente Groningen. In het kader van de ontwikkeling van de Sportmonitor Groningen is aan *Gronometer* het thema sport toegevoegd. Zie bijlage 4 voor de inhoud vanuit de Sportmonitor op *Gronometer*.

Gronometer zal ook een belangrijke rol spelen bij de ontwikkeling van het BeleidsInformatieSysteem (BIS) dat de dienst OCSW momenteel ontwikkelt. De Sportmonitor vormt de eerste stap in de opbouw van het BIS. Wanneer in het BIS ook andere beleidsprogramma's worden opgenomen, zullen de verzamelde gegevens via *Gronometer* beschikbaar worden gemaakt.

O&S Groningen zal ook eenmaal per vier jaar in rapportages verslag doen van de voortgang van de monitor en de ontwikkelingen van het sportbeleid beschrijven. Deze rapportage vormt de nulmeting over 2010; in 2015 en 2019 zullen vervolgrapportages verschijnen.

1.3 Opbouw van het rapport

In de volgende hoofdstukken beschrijven we alle indicatoren van de Sportmonitor Groningen. Daarbij besteden we ook aandacht aan de inventarisatie die is uitgevoerd om de beschikbaarheid van gegevens te bepalen. Bij de beschrijving van de indicatoren volgen we de eerder beschreven indeling in groepen. In hoofdstuk 2 besteden we aandacht aan de *algemene indicatoren* die zicht bieden op de achtergrond-gegevens over de samenstelling van de bevolking. Ook besteden we in hoofdstuk 2 aandacht aan de *sociaal-maatschappelijke aspecten* van sport en bewegen. In hoofdstuk 3 gaan we in op de indicatoren die informatie opleveren over de *fysieke sportinfrastructuur*. Hoofdstuk 4 bevat een beschrijving van de indicatoren met betrekking tot *sport- en beweeggedrag*. Het rapport sluiten we af met een hoofdstuk met enkele conclusies en suggesties om de gegevensverzameling in de toekomst verder uit te breiden. Deze suggesties voor een (alternatieve) gegevensverzameling hebben vooral betrekking op indicatoren waarvan momenteel nog geen gegevens beschikbaar zijn.

2. Algemene indicatoren

In dit hoofdstuk geven we in paragraaf 2.1 een beschrijving van de indicatoren die dienen als achtergrondvariabelen voor de monitor. Het betreft variabelen over de bevolking. Door sport- en beweeggedrag te vergelijken met de achtergrondvariabelen van de bevolking kunnen we de verschillen hierin tussen de diverse bevolkingsgroepen in beeld brengen.

De variabelen zijn opgenomen in *Gronometer* en zijn beschikbaar per buurt of subbuurt. Voor vergelijking met de cijfers van de indicatoren op het gebied van sportinfrastructuur en sport- en beweeggedrag van de bevolking kunnen naar wens gebiedsindelingen worden geselecteerd van de achtergrond variabelen. Sommige indicatoren zijn per buurt of op stadsdeelniveau beschikbaar, andere per postcodegebied (buurtcombinatie). De reden van opname van deze algemene indicatoren is dat deelname aan sport en beweeggedrag afhankelijk zijn van onder meer leeftijd, geslacht, inkomen en opleidingsniveau.

In paragraaf 2.2 gaan we in op de sociaal-maatschappelijke effecten van sport en bewegen. In de sportvisie wordt verondersteld dat een goed basisniveau van voorzieningen om te sporten en te bewegen dichtbij huis de leefbaarheid vergroot. Daarnaast zouden sport en bewegen ook een actieve en gezonde leefstijl van kinderen bevorderen. Ook wordt in de sportvisie beschreven dat sport en bewegen Stadjers met elkaar verbinden, doordat mensen elkaar opzoeken om te sporten of om andere sporters aan te moedigen, en ook om als vrijwilliger actief te zijn.

2.1 Samenstelling bevolking

2.1.1 Geslacht en leeftijd

In tabel 2.1 staat de bevolking naar leeftijd en geslacht per 1 januari 2009 en 2011. In *Gronometer* zijn de bevolkingsgegevens per subbuurt beschikbaar.

Bij de indelingen naar leeftijd sluiten we aan bij de schoolleeftijden en de leeftijden waarvan bekend is in hoeverre er aan sport gedaan wordt. Als de sportdeelname per buurt bekend is, kan worden gekeken of er verband bestaat tussen sportdeelname en bijvoorbeeld etniciteit, leeftijd of inkomen.

Tabel 2.1 Bevolking naar leeftijd en geslacht per 1 januari, gemeente Groningen

	2009	2011
totale bevolking	184.102	190.028
aantal mannen	90.954	94.091
aantal vrouwen	93.148	95.937
bevolking van 6 t/m 12 jaar	10.496	10.633
bevolking van 13 t/m 15 jaar	4.127	4.235
bevolking van 16 t/m 17 jaar	3.094	3.058
bevolking van 18 t/m 21 jaar	20.292	21.517
bevolking van 22 t/m 25 jaar	21.480	23.148
bevolking van 26 t/m 29 jaar	14.664	15.090
bevolking van 30 t/m 64 jaar	109.949	112.347

Bron: DIA, Gemeente Groningen

Er bestaat interesse in informatie over sportdeelname naar etniciteit. Hierover zijn geen gegevens bekend, er moet worden geïnventariseerd of hier gegevens over te verzamelen zijn. Wel is de bevolkingssamenstelling naar etniciteit als indicator meegenomen in de Sportmonitor.

2.1.2 Opleidingsniveau en inkomens

Om inzicht te krijgen in het verband tussen opleidingsniveau of inkomen en participatie in sport hebben we hierover gegevens opgenomen in de Sportmonitor. Zo kan bijvoorbeeld beoordeeld worden of tussen buurten met een laag of juist hoog opleidingsniveau de sportdeelname verschilt. Hetzelfde geldt voor de inkomens. Armoede legt beperkingen op aan activiteiten in de vrije tijd. Mensen met een laag inkomen lopen eerder de kans op sociale uitsluiting. Hetzelfde geldt voor mensen met een laag opleidingsniveau (SCP, 2010)

Beide indicatoren staan in *Gronometer*. Inkomens zijn beschikbaar op buurtniveau. De inkomensgegevens zijn afkomstig van het CBS en komen jaarlijks met een vertraging van twee jaar beschikbaar.

Het opleidingsniveau komt uit de Monitor Leefbaarheid en Veiligheid, is beschikbaar per GSB wijk en een aantal buurten en komt eens per twee jaar beschikbaar. In de tabellen 2.3 en 2.4 staan de cijfers op stadsniveau.

Tabel 2.3 Procentuele verdeling naar opleidingsniveau van de bevolking van 18 jaar en ouder

	2000	2010
lager (lager (beroeps-)onderwijs, mavo)	26	15
middelbaar (havo/vwo/mbo)	37	36
hoger (hbo/wo)	37	48

Bron: O&S Groningen, Leefbaarheidsmonitor

Het opleidingsniveau van de Groninger bevolking is gemiddeld aanzienlijk hoger dan dat van Nederland als geheel. In Nederland als geheel was in 2010 31 procent van de bevolking van 15 t/m 65 jaar laag opgeleid en 28 procent hoog opgeleid (bron: CBS). We zien ook een duidelijke verschuiving. Sinds het jaar 2000 is het opleidingsniveau van de Groningers gemiddeld aanzienlijk hoger geworden. Deze ontwikkeling vindt in Nederland als geheel ook plaats.

In tabel 2.4 staat de inkomensverdeling van particuliere huishoudens met inkomen per 20%-groep van de landelijke verdeling van het besteedbare huishoudensinkomen.

Tabel 2.4 Inkomensverdeling van huishoudens1), 2008

	Groningen		Nederland
	zonder studentenhuishoudens	met studentenhuishouden	
1e 20 procentsgroep	30%	42%	20%
2e 20 procentsgroep	24%	20%	20%
3e 20 procentsgroep	18%	16%	20%
4e 20 procentsgroep	16%	12%	20%
5e 20 procentsgroep	12%	10%	20%
totaal	**100%**	**100%**	**100%**
aantal huishoudens	77.960	106.710	7.423.150

Binnen de gemeente Groningen zijn de lagere inkomens ruim oververtegenwoordigd, 42 procent van de huishoudens in de gemeente Groningen valt qua inkomen in de laagste 20 procents-inkomensgroep landelijk. In Groningen gaat het hierbij om 45.270 huishoudens waarvan 21.840 studentenhuishoudens. Er zitten ook studentenhuishoudens in de hogere inkomensgroepen. De hogere inkomens zijn ruim onder-vertegenwoordigd. Dit komt voor een deel doordat Groningen een grote gemeente is waar relatief veel mensen met een uitkering wonen. Dit geldt voor de meeste grote gemeenten. Gebieden met lage inkomens zijn naast de steden ook delen van de provincies Groningen en Friesland en van Zuid-Limburg.

Beachvolleybaltoernooi georganiseerd op de Grote Markt.

2.2 Sociaal-maatschappelijke aspecten

In de sportvisie wordt verondersteld dat een goed basisniveau van voorzieningen om te sporten en te bewegen dichtbij huis de leefbaarheid vergroot. Sport en bewegen zullen ook een actieve en gezonde leefstijl van kinderen bevorderen en ertoe bijdragen dat Stadjers met elkaar worden verbonden, onder meer door als vrijwilliger actief te zijn.

De ontwikkeling in bijvoorbeeld overlast, vandalisme, ervaren veiligheid, eenzaamheid en de gezondheid van Stadjers (zoals roken en het gebruik van alcohol en drugs) in relatie tot sport en bewegen zou inzicht kunnen geven in de sociaal-maatschappelijke effecten van sport en bewegen. Daar staat tegenover dat op de sociaal-maatschappelijke effecten ook tal van andere factoren van invloed zijn.

Er zijn een aantal categorieën van de bevolking waarvoor deelname aan sport door de gemeente gestimuleerd wordt of waarvoor het belangrijk is dat deze categorieën deelnemen aan sport of voldoende bewegen. Eén categorie betreft mensen met overgewicht; dit bespreken we bij paragraaf 4.4 over bewegen en gezondheid. Een andere categorie betreft mensen met een beperking. In het kader van het Nationaal Actieplan Sport en Bewegen (NASB) zijn in de gemeente voor de kwetsbare groepen een aantal activiteiten opgezet, zie hiervoor paragraaf 4.1.3.

3. Indicatoren fysieke sportinfrastructuur

In dit hoofdstuk staan de indicatoren met betrekking tot de fysieke sport-infrastructuur. Het gaat hier om de mogelijkheden voor de bevolking om te sporten of op een andere wijze sportief bezig te zijn. Voor een aantal sporten en voor sportief bewegen zoals hardlopen en fietsen is de aanwezigheid van veilige voet- en fietspaden voldoende. Voor andere sporten is de aanleg van sport- en speelvelden beter. Voor sporten in verenigingsverband worden veelal door de verenigingen sportfaciliteiten gehuurd van de gemeente of een particuliere aanbieder.

De indicatoren die we in dit hoofdstuk bespreken, brengen zoveel mogelijk de totale infrastructuur voor sport en bewegen in beeld.

3.1 Sportaccommodaties

3.1.1 Gemeentelijke sportaccommodaties

De gemeentelijke binnensportaccommodaties zijn de gymzalen, sporthallen, zwembaden en overige accommodaties. De buitensportaccommodaties zijn onder te verdelen in twee groepen, de gratis toegankelijke terreinen en sportveldjes en de niet gratis toegankelijke. Zie voor de gratis toegankelijke voorzieningen de paragraaf ‘openbare speelvoorzieningen’. De accommodaties zijn opgenomen in *Gronometer*. Op subbuurtniveau is aan te geven waar de accommodaties en terreinen zich bevinden. In tabel 3.2 staat een overzicht voor de gemeente als geheel.

Van de gemeentelijke sportaccommodaties zijn bezettingsgraden bekend. Voor de ijsbanen en zwembaden geldt dat de bezettingsgraad betrekking heeft op de maximaal te verhuren uren buiten het ‘eigen gebruik’ om. Onder eigen gebruik worden verstaan de recreatieve uren, doelgroepuren en lesuren. De tijd die overblijft, is in principe beschikbaar voor verhuur en hiervan wordt de bezettingsgraad

berekend. Van de recreatieve uren staat het aantal bezoekers in tabel 3.1. Van de gymlokalen, sporthallen en sportterreinen is de bezettingsgraad berekend over alle gebruik, inclusief gebruik door scholen. De bezettingsgraden zijn gebaseerd op voorlopige aannames en definiëringen. Deze staan nog ter discussie en kunnen worden veranderd, en dit is weer van invloed op de bezettingspercentages. Binnen enkele maanden zullen de bezettingsgraden aan de Sportmonitor worden toegevoegd.

Wel hebben we het aantal bezoekers van de zwembaden en de ijsbaan van sportcentrum Kardinge. De bezoekersaantallen van de Papiermolen zijn van het weer afhankelijk. In totaal loopt het bezoekersaantal van de gemeentelijke zwembaden terug.

Tabel 3.1 Bezoekers Kardinge en gemeentelijke zwembaden

sportaccommodaties	2005	2009	2010
zwembaden			
Kardinge	217.927	202.253	197.600
de Parrel	98.297	95.098	94.100
Helperzwembad[1)]	93.813	48.623	89.611
Papiermolen	92.014	90.427	80.095
ijsbaan Kardinge	110.852	115.321	103.400

1) Het Helperzwembad is in 2009 een deel van het jaar wegens renovatie gesloten geweest.

3.1.2 Het particuliere aanbod en de topsportaccommodaties

Naast beheer door de gemeente worden ook accommodaties door particuliere instanties aangeboden. Dit betreft sporthallen, zwembaden, en buitensportaccommodaties, maar ook bijvoorbeeld sportscholen. In tabel 3.2 staat van de meest voorkomende soorten accommodaties het aantal accommodaties van de gemeente en van particuliere aanbieders. Voorbeelden van particuliere aanbieders zijn de Universiteit en de Hanzehogeschool die een uitgebreid sportcomplex hebben op Zernike en fitnesscentra, verspreid door de stad.

Tabel 3.2 Sportaccommodaties, gemeentelijk en particulier, 2011

sportaccommodaties	gemeentelijk	particulier	waarvan topsport accommodatie
stadion	-	1	1
sportcomplexen	2	1	1
sporthallen	8	6	3
gymlokalen	24	48	
sportparken	16	2	1
zwembaden	4	7	
tenniscomplexen	1	5	
locaties recreatieve tennisbanen	7	-	
fitness en sportscholen	-	20	

Naast de accommodaties genoemd in de tabel zijn er nog verscheidene particuliere aanbieders met diverse verschillende accommodaties. Voorbeelden zijn Pitch en Put en de klimhal in Kardinge en diverse locaties waar gebiljart kan worden. Deze staan niet in de tabel. Ook de recreatieve zwemplassen staan niet in de tabel. De tabel bevat verder een zo volledig mogelijk overzicht.

Als topsportaccommodaties zijn die accommodaties meegenomen die geschikt zijn voor het bedrijven van topsport. Dit zijn zes locaties: de Euroborg (voetbal), de topsporthal van het Alfa College (volleybal en korfbal), sportcentrum Kardinge (schaatsen en ijshockey), Martiniplaza (basketbal), het atletiekcentrum in het Stadspark en het sportcomplex van de Hanzehogeschool op Zernike. Martiniplaza en Euroborg kunnen niet door verenigingen gehuurd worden.

In bijlage 2 hebben we een overzicht opgenomen van de gemeentelijke accommodaties en het particuliere aanbod.

3.1.3 Openbare speelvoorzieningen

Door de gemeente zijn in buurten diverse sport- en speelvoorzieningen aangelegd. Deze worden door de gemeente beheerd en onderhouden. De voorzieningen variëren van kleine speeltoestellen als wipkippen en zandbakken voor jonge kinderen tot gecombineerde voetbal- en basketbalkooien voor de oudere jeugd en volwassenen. Deze voorzieningen zijn gratis te gebruiken door de bevolking. Ze kunnen niet worden gereserveerd. Op de gecombineerde voetbal- en basketbalvoorzieningen worden door de gemeente ook activiteiten georganiseerd. Wie aanwezig is, kan gebruik maken van de voorziening. De openbare tennisbanen in de wijken die ook gratis te gebruiken zijn, staan in het overzicht van de sportaccommodaties.

Het aantal voorzieningen voor jonge kinderen bedraagt 448, en er zijn 120 voorzieningen voor oudere kinderen en volwassenen. Daaronder zijn twee Cruyff Courts en twee Play Grounds. In *Gronometer* is het aantal voorzieningen per subbuurt opgenomen.

3.1.4 Afstand tot sportterreinen en terreinen voor dagrecreatie

Door het CBS is in 2006 geïnventariseerd hoe ver de bevolking van Nederland af woont van sportterreinen en dagrecreatieve voorzieningen.

Sportterreinen zijn terreinen in gebruik voor sportactiviteiten, zoals een sportveld, sporthal, zwembad, kunstijsbaan of motorcrossbaan, inclusief de bijbehorende parkeerplaatsen en tribunes. Het terrein heeft een omvang van minimaal 0,5 hectare. Het Nederlandse gemiddelde is 0,9 kilometer. In Groningen is het gemiddelde ook 0,9 kilometer. Ten opzichte van andere grote en middelgrote gemeenten neemt Groningen een middenpositie in. Figuur 3.1 toont een buurtkaart van de gemeente met de gemiddelde afstand tot een sportterrein van alle inwoners van de buurten in Groningen. In de figuur kunnen we zien dat de inwoners van het centrum van de stad ver van een sportterrein wonen.

De gemiddelde afstand van alle inwoners tot het dichtstbijzijnde dagrecreatief terrein (dit zijn in Groningen de gratis toegankelijke zwemplassen met bijbehorende voorzieningen) is berekend over de weg in kilometers. Voor Nederland is dit gemiddeld 3,5 kilometer en in Groningen 2,6 kilometer.

Figuur 3.1 Gemiddelde afstand in kilometers tot een sportterrein, buurten, 2006

3.2 Klanttevredenheid accommodaties

Structureel worden er in opdracht van de dienst OCSW klanttevredenheidsonderzoeken gehouden in de gemeentelijke sportvoorzieningen. Daarbij komen de gemeentelijke zwembaden, sportcentrum Kardinge en de overige gemeentelijke sport-accommodaties aan bod. Daarnaast worden er "mystery guest onderzoeken" gehouden in de sportaccommodaties, waarbij de sportaccommodaties door klanten worden beoordeeld op schoon, heel, veilig en op de kwaliteit van dienstverlening en producten.

In 2007 is er onder de bezoekers van de accommodaties een onderzoek uitgevoerd naar de klanttevredenheid van het Helperzwembad, de Parrel en de Papiermolen. De algemene tevredenheid van deze drie gemeentelijke zwembaden is goed, de Papiermolen wordt het beste gewaardeerd. De Parrel en het Helperzwembad worden vooral gezien als zwembaden waar je alleen heen gaat om te zwemmen, om baantjes te trekken en vooral om bezig te zijn met de gezondheid en fitheid. De beide overdekte zwembaden worden niet gezien als een geschikt zwembad voor een gezellig dagje uit. Ook de Papiermolen wordt bezocht om bezig te zijn met de gezondheid en fitheid. Maar de Papiermolen wordt ook gezien als een zwembad om heen te gaan om plezier te maken en als een zwembad dat diverse mogelijkheden tot recreëren biedt. Het bad heeft een uniek karakter. Negentien procent van de respondenten heeft wel eens een klacht over een van de zwembaden ingediend. Naast de bezoekers op de vrije openingsuren wordt ook veel door verenigingen gebruik gemaakt van de accommodaties.

In 2002, 2004 en 2008 zijn er enquêtes gehouden onder bezoekers van Sportcentrum Kardinge. De algehele tevredenheid over Sportcentrum Kardinge is vergelijkbaar met die van de overdekte zwembaden. Hier zijn de hygiëne en kleedruimten aandachtspunten, evenals de klant-vriendelijkheid. Het meest positieve van Kardinge is het multifunctionele aspect van het Sportcentrum. Het percentage mensen dat wel eens een klacht over sportcentrum Kardinge heeft ingediend, bedroeg 20,5 in 2008. Net als voor de zwembaden geldt bij Kardinge dat ook verenigingen gebruik maken van de accommodatie.

In 2006 en 2009 is er een Klanttevredenheidsonderzoek uitgevoerd onder gebruikers van de overige sportaccommodaties. Over het algemeen zijn dit verenigingen. De gebruikers zijn over het algemeen redelijk tevreden over de sportaccommodaties. Men is tevreden over openingstijden, kantine, bereikbaarheid, en de geschiktheid van de accommodatie voor de sport waarvoor deze gebruikt wordt. De laagste waardering met een rapportcijfer 6,2 krijgen onder meer de hygiëne en de kleed- en doucheruimtes. Het aantal klagers onder de respondenten over de accommodaties ligt hier hoger dan bij de zwembaden en Kardinge.

4. Indicatoren sport- en beweeggedrag

In dit hoofdstuk gaan we na in hoeverre de Groningse bevolking sport of op een andere manier beweegt. Het gaat dan om breedtesport en om topsport. Ook met het oog op preventiemogelijkheden is het interessant om zicht te krijgen in het beweeg- en sportgedrag van de bevolking.

De indicatoren in dit hoofdstuk zijn in een aantal groepen onder te verdelen: indicatoren met betrekking tot sport op school en Bslim; indicatoren met betrekking tot sportvereniging en lidmaatschap van sportverenigingen; indicatoren met betrekking tot bewegen en gezondheid. Topsport hebben we opgenomen omdat topsport aan de ene kant de stad op de kaart zet en aan de andere kant sportdeelname door de bevolking stimuleert. De indicatoren betreffen zowel de evenementen als het topsporttalent.

4.1 Sport op school, Bslim en NASB

4.1.1 Sport op school

De school is een belangrijk instituut waar iedereen sport en beweegt. In tegenstelling tot sportverenigingen waarvan niet alle kinderen lid zijn, is de school er voor alle kinderen. Van verenigingen moet je lid worden en bewegen op eigen initiatief (bijvoorbeeld joggen) is ook vrijwillig.

Als indicator voor sport in het onderwijs is opgenomen het aantal sportieve scholen in de stad, het aantal malen gymles van een vakdocent en het aantal keren gymles van een groepsleerkracht op school. Exacte gegevens hierover zijn nog niet aanwezig. In ontwikkeling is een plan om te komen tot criteria voor een sportieve school; naar verwachting is dit plan in 2012 gereed. De indicatoren voor de gymlessen worden verzameld op schoolniveau.

Topsport Talentscholen

Topsport Talentscholen is voortgekomen uit de Stichting LOOT en is een school waar je als sporttalent Onderwijs en Sport samen kunt ontwikkelen. Dit is mogelijk vanaf de eerste klas in het voorgezet onderwijs (VMBO-HAVO-VWO). Deze scholen staan verspreid over heel Nederland. Groningen heeft twee Topsport Talentscholen: het Werkman College en het Zernike College (gevestigd in Groningen, Haren en Zuidlaren).

4.1.2 Bslim

Bslim is het project van de gemeente Groningen dat zich inzet voor een gezonde leefstijl voor kinderen en jongeren. Het project wordt uitgevoerd door het Huis voor de Sport Groningen, de MJD, scholen en schoolbesturen. Het project wordt ondersteund door het Hanze Instituut voor Sportstudies (HIS) en het Alfa-college. Het rijk heeft middelen beschikbaar gesteld om te komen tot het instellen van combinatie-functionarissen. Een combinatiefunctionaris is een professional die zowel werkzaam is in het onderwijs als in de sport- of cultuursector. Bijvoorbeeld een vakleerkracht die de sportactiviteiten na school begeleidt.

Eind 2012 moet de gemeente Groningen 18,6 fte. combinatiefuncties hebben ingevuld om te voldoen aan de voorwaarden van het Rijk. Op 1 januari 2010 waren er binnen Bslim 14,4 fte aan combinatie-functionarissen werkzaam.

Voor het project Bslim wordt het aantal deelnemers bijgehouden. In tabel 4.1 staan het aantal activiteiten en het aantal deelnemers van die activiteiten. De deelnemers zijn niet uniek. Eén deelnemer kan aan verschillende activiteiten deelnemen. Er is niet bekend in hoeverre deelnemers uit doelgroepen betrokken zijn bij Bslim.

Tabel 4.1 Deelnemers en activiteiten Bslim in een aantal wijken, 2010

	deelnemers	activiteiten
Oude wijken	2.423	218
Hoogkerk, Selwerd/Paddepoel/	5.989	357
Beijum/Lewenborg	3.693	237
Corpus den Hoorn, de Wijert, Oosterpoort	2.544	230
Totaal	**14.649**	**1.042**

4.1.3 NASB

In het kader van het NASB, het Nationaal Actieplan Sport en Bewegen zijn in de gemeente een aantal activiteiten opgezet die zijn gericht op specifieke aandachtsgroepen. En er zijn nog een aantal activiteiten in de ontwikkelfase. De activiteiten in uitvoering zijn:

- De MJD is in samenwerking met het Huis voor de Sport Groningen bezig met het project 'Verdubbel je beweegmomenten', een project voor ouderen om meer te gaan bewegen in verschillende delen van de stad.
- Het MJD voert in samenwerking met het Huis voor de Sport Groningen voor ouderen het project 'Groningers Actief!' uit. Er is een inventarisatie gemaakt en daaruit blijkt dat 114 personen een gezondheidstest hebben gedaan. Aan beweegactiviteiten doen tot nu toe 15 personen mee.
- Samen met Lentis voert het Huis voor de Sport Groningen het project 'Stad in beweging' uit. De doelgroep wordt gevormd door mensen met een psychiatrische achtergrond, woonachtig in de oude wijken. Het project verkeert nog in de opstartfase.
- In 2011 heeft zwemvereniging Trivia schoolzwemkampioenschappen georganiseerd waarbij nauwe samenwerking is met Swim2gether.

4.2 Sportverenigingen

In de monitor worden zowel gegevens bijgehouden van het aantal sportverenigingen als van het aantal leden van sportverenigingen. Hierbij hebben we onderscheid gemaakt tussen de diverse sporten. Van de leden houden we alleen van de populairste sporten ledenaantallen bij.

In tabel 4.2 staat het aantal verenigingen per sport van de populairste sporten qua aantal verenigingen. Naast de reguliere verenigingen kende de gemeente in 2011 ook 11 verenigingen voor aangepaste sporten. Bij het zwemmen en het voetbal is het aantal verenigingen sinds een aantal jaren geleden afgenomen doordat er fusies hebben plaatsgevonden. De toename bij de denksporten (bridge, schaken, dammen, go) is er een toename geweest. Deze kan verklaard worden door de vergrijzing van de bevolking. Zie voor de volledige lijst bijlage 3.

Tabel 4.2 Sportverenigingen, gevestigd in de gemeente Groningen naar tak van sport, de sporten met 10 of meer verenigingen in Groningen

Tak van sport	2011
voetbal/zaalvoetbal/futsal	45
denksporten	29
verdedigings/vechtsporten	25
volleybal	17
zwemmen	14
kegelen	13
tafeltennis	12
biljart	11
tennis	11
overig	153
totaal	**330**

4.2.1 Leden van sportverenigingen.

In de gezondheidsenquête die de GGD eens in de vier jaar houdt, wordt ook gevraagd of men lid is van een sportvereniging. Uit de resultaten van dit onderzoek bleek dat in 2009 77 procent van de jeugd van 10-12 jaar lid is van een sportvereniging. Voor de leeftijdsgroep 12 tot en met 18 jaar is dit percentage lager, 58 procent. Voor de volwassenen tot en met 64 jaar is het percentage nog lager, 46 procent. Deze gegevens staan in *Gronometer* op stadsdeelniveau. Landelijk was in 2007 65 procent van de 6 tot en met 11 jarigen lid van een sportvereniging. Hier scoort Groningen hoger dan landelijk. Voor de leeftijdsgroep 12-17 jaar was het landelijke cijfer 65 procent. Hier scoort Groningen lager dan landelijk. Net als in Groningen neemt landelijk het percentage leden af naarmate men ouder wordt.

Van de populairste sporten qua aantal sporters hebben we geprobeerd gegevens te verzamelen over het lidmaatschap van verenigingen. Nog niet van alle sporten hebben we gegevens binnengekregen.

Van de voetbalbond KNVB hebben we cijfers per viercijferig postcodegebied van het aantal leden van voetbalverenigingen. In totaal kennen de Groningse voetbalverenigingen in 2010 8.880 leden. We tellen 4.007 jeugdleden (5 tot en met 17 jaar), waarvan 138 wonend buiten Groningen, en 4.873 volwassen leden, waarvan 674 buiten Groningen. De hockeybond KNHB heeft cijfers over ledenaantallen van hockeyclubs. De drie Groninger verenigingen hebben samen ruim 2.500 leden. Het aantal in Groningen wonende leden van tennisverenigingen bedraagt volgens de opgave van de tennisbond 5.010, waarvan 592 jeugdleden. Ook van de atletiekbond zijn ledenaantallen bekend. Dit aantal bedraagt in de gemeente Groningen 1.177, waarvan 152 jeugdleden. Van voetbal, atletiek en tennis staan de aantallen leden op postcodeniveau in *Gronometer*. Van hockey staat alleen het totale aantal in *Gronometer*. Ook voor de zwemsport hebben we gegevens opgevraagd.

Figuur 4.1 geeft per buurt in Groningen het percentage van 5 tot en met 17 jarigen weer dat lid is van een voetbalvereniging. Uit de figuur blijkt dat het percentage jeugdleden per buurt sterk verschilt, 8 procent in de Hoogte tot 30 procent in de Oranjebuurt. Als we bij deze indicator een koppeling maken met het gemiddelde inkomen in de verschillende buurten, dan blijkt dat in buurten met een lager gemiddeld inkomen het percentage dat lid is van een voetbalvereniging lager ligt dan gemiddeld.

Figuur 4.1 Percentage kinderen van 5 tot en met 17 jaar dat op een stad-Groninger voetbalvereniging zit, buurten, 2010

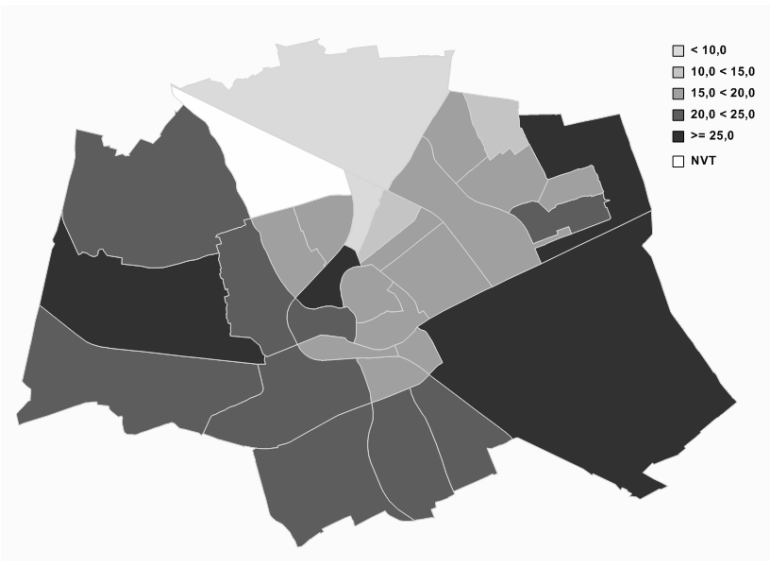

4.2.2 Vrijwilligers binnen sportverenigingen

Verenigingen kunnen niet zonder vrijwilligers. De meeste sportverenigingen zijn om goed te kunnen functioneren afhankelijk van de inzet van vrijwilligers. De inkomsten van de sportverenigingen zijn niet toereikend om voor alle werkzaamheden die de vereniging met zich meebrengt, beroepskrachten aan te stellen. Ook professionele verenigingen als FC Groningen en GasTerra Flames maken gebruik van de inzet van vrijwilligers. In 2008 is er een onderzoek naar vrijwilligersorganisaties geweest. In dit onderzoek komen de diverse aspecten van vrijwilligerswerk in georganiseerd verband aan de orde. In 2011 wordt het onderzoek herhaald. In tabel 4.3 staat hoeveel vrijwilligers bij de sportverenigingen actief zijn en bij hoeveel verenigingen beroepskrachten actief zijn.

Tabel 4.3 Aandeel vrijwilligers en beroepskrachten, sector sport en recreatie

aantal vrijwilligers/beroepskrachten, per categorie	verenigingen 2008	2011
aantal vrijwilligers, categorie		
1 of 2	7%	7%
3 tot 10	43%	43%
10 tot 50	34%	34%
meer dan 50	16%	16%
totaal	**100%**	**100%**
aantal beroepskrachten, categorie		
geen	75%	74%
1 tot 4	20%	19%
5 of meer	5%	7%
totaal	**100%**	**100%**

Bron: Vrijwilligersonderzoek 2008 en 2011

Het aantal vrijwilligers dat bij de organisaties op het gebied van sport en recreatie werkzaam is, varieert sterk van een of twee tot meer dan honderd vrijwilligers. De verdeling van de categorieën van het aantal vrijwilligers over de sportvereniging was in 2011 hetzelfde als in 2008. Bij ruim 90 procent van de organisaties wordt vrijwilligerswerk gedaan op het bestuurlijk vlak en bij ruim 70 procent van de organisaties wordt uitvoerend werk door vrijwilligers gedaan.

Driekwart van de verenigingen heeft geen beroepskrachten in dienst in 2011, terwijl 7 procent vijf of meer beroepskrachten in dienst heeft. Dit aandeel bedroeg in 2008 5 procent. Beroepskrachten kunnen bijvoorbeeld betaalde trainers zijn.

4.2.3 Vitaliteit van de sportverenigingen

Om te weten of sportverenigingen kunnen moderniseren is het van belang om te weten of ze vitaal zijn. Hiervoor gebruiken we onder andere de volgende indicatoren: tevredenheid van verenigingen over het aantal leden, tevredenheid over het aantal vrijwilligers, beleid van de vereniging, financiële situatie en aanwezigheid van voldoende technisch kader. Wat betreft de eerste twee indicatoren hebben we gegevens uit het vrijwilligersonderzoek overgenomen.

Tabel 4.4 Tevredenheid over het aantal leden en vrijwilligers, sector sport en recreatie

organisaties die…	**2008**	**2011**
…tevreden zijn over het aantal leden	35%	25%
…een kleine toename wensen	39%	50%
…een grote toename wensen	26%	24%
…een afname wensen	0%	1%
totaal	**100%**	**100%**
…geen tekort hebben aan vrijwilligers	36%	29%
…geen tekort hebben aan vrijwilligers en: tevreden zijn over het aantal leden of slechts een kleine toename wensen	32%	21%

Bron: Vrijwilligersonderzoek 2008 en 2011

Ruim 20 procent van de organisaties uit de sector sport en spel is tevreden over het aantal leden of wenst een kleine toename en is ook tevreden over het aantal vrijwilligers. Ten opzichte van 2008 is dit een verslechtering met betrekking tot tekorten aan vrijwilligers.

Organisaties die een tekort hebben aan vrijwilligers wensen vooral meer vrijwilligers voor bestuursfuncties en voor het begeleiden van activiteiten. Dit was zowel in 2008 als in 2011 het geval.

4.3 Topsport

Het aantal en soort topsportaccommodaties staan vermeld in hoofdstuk 3. In dit hoofdstuk gaat het om de sporten en sporters zelf: topsporttalent en topsportverenigingen en topsportevenementen.

4.3.1 Topsporttalent

Topsport Noord is het Noordelijke steunpunt voor talentontwikkeling en topsport. Bij het steunpunt zijn 191 geregistreerde talentvolle sporters aangesloten, met een talentstatus van het NOC*NSF. Zij wonen in de gemeente Groningen. In tabel 4.5 hebben we de aantallen opgespitst naar sport.

Tabel 4.5 Talentvolle sporters met een talentstatus van het NOC*NSF, 2011

sport	aantal	sport	aantal
voetbal (jongens)	96	Handbal	3
basketbal	35	Schaatsen	3
roeien	9	voetbal (meisjes)	3
judo	6	Hippisch	2
volleybal	6	Hockey	2
atletiek	5	IJshockey	2
schaken	4		
tennis	4	**Overig**	**11**

Bron: Topsport Noord

4.3.2 Topsportevenementen

Binnen de gemeente Groningen zijn een aantal topsportverenigingen actief en vinden een aantal topsportevenementen plaats. Hiermee zet de stad zich op de (top)sportkaart. Daarnaast trekken de verenigingen met hun wedstrijden en de evenementen veel bezoekers. Daar zou dan een stimulans vanuit kunnen gaan voor de bevolking om zelf ook te gaan sporten. In figuur 4.2 staat van de topsportverenigingen in Groningen het bezoekersaantal van de thuisduels op jaarbasis.

Figuur 4.2 Bezoekersaantallen topsport bij de thuiswedstrijden.

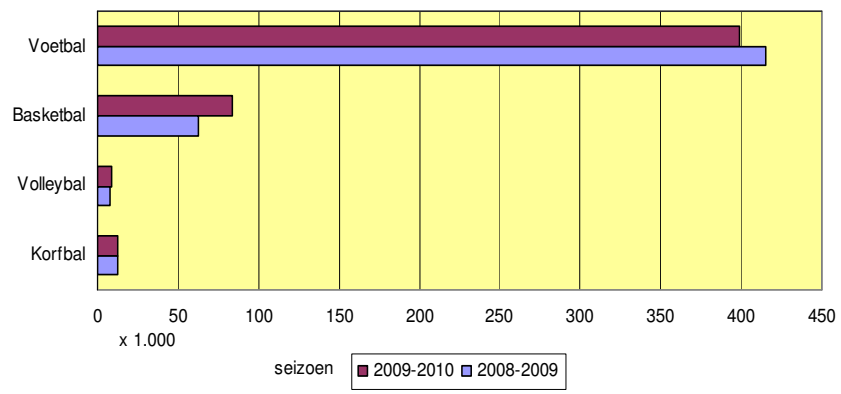

Naast de reguliere sportwedstrijden van de topsportverenigingen vinden er ook een aantal andere topsportevenementen plaats. Het is niet goed mogelijk om tot een betrouwbaar aantal topsportevenementen te komen. Topsportevenementen waarvoor bij de gemeente subsidie kan worden aangevraagd, kunnen we in beeld brengen. Maar niet alle evenementen krijgen subsidie van de gemeente en bovendien zijn er verschillende organisaties die topsportevenementen organiseren. In 2010 is voor 9 topsportevenementen subsidie aangevraagd, waarvan er zeven zijn toegekend. Voorbeelden zijn Eurovoetbal, de Martiniregatta en het Holland Nordic Basketball Tournament.

Overige grote sportevenementen
Naast de topsportevenementen vinden er in de gemeente meer grote evenementen plaats die een uitstraling hebben die ver over de gemeentegrenzen reikt. Voorbeelden zijn de 4 mijl, Eurovoetbal en het schaakfestival.

4.4 Bewegen en gezondheid

De GGD van de gemeente Groningen houdt eens in de vier jaar een gezondheidsenquête onder volwassenen en eens in de vier jaar onder de jeugd. Een aantal resultaten uit het onderzoek heeft te maken met sport en bewegen.

4.4.1 De Nederlandse norm gezond bewegen en lidmaatschap van een sportvereniging

De Nederlandse norm voor gezond bewegen betekent voor jongeren minimaal één uur per dag matig intensief bewegen (bijvoorbeeld, fietsen, zwemmen, aquajoggen). Voor volwassenen is dat een half uur per dag gedurende minimaal vijf dagen per week. In 2010 voldeed 46 procent van de volwassenen stadjers aan de norm. Van de jongeren van 10 tot en met 18 jaar voldeed in 2009 nog geen 20 procent aan deze norm. Dit is ook landelijk het geval, nog geen 14 procent van de 12- tot en met 17-jarigen voldoet aan de norm. Een veel hoger percentage van de jongeren is lid van een sportvereniging dan het percentage dat aan de beweegnorm voldoet. Veel jongeren sporten dus wel, maar voldoen niet aan de norm van elke dag minimaal een uur bewegen. In *Gronometer* staan van de beweegnorm de percentages per stadsdeel en voor een deel van de GSB wijken vermeld. In tabel 4.6 staan de totalen van de hele stad met betrekking tot de beweegnorm weergegeven, in tabel 4.7 staat het lidmaatschap van een sportvereniging naar leeftijd.

Tabel 4.6 Percentage van de bevolking dat voldoet aan de Nederlandse norm gezond bewegen.

	2002	2009	2010
jeugd 10-12 jaar	46%	17%	-
jeugd 12-18 jaar	50%	-	10%.
volwassenen	53%	-	46%

Tabel 4.7 Lidmaatschap van een sportvereniging naar leeftijdsgroep

Leeftijdsgroep	2002	2006	2009/2010
jeugd 9-11 jaar	65	72	80
jeugd 12-17 jaar	52	60	58
19-34 jaar	44	38	58
35-49 jaar	28	25	43
50-64 jaar	22	17	33
65 jaar en ouder	11	15	23

4.4.2 Overgewicht

Overgewicht is een voorspeller van het risico op ziekte en voortijdige sterfte. Iemand heeft overgewicht als de BMI (Body Mass Index) meer dan 25 bedraagt. Het aantal volwassenen met overgewicht in Groningen in 2010 (35%) is gedaald, vergeleken met 2006 (41%). Deze daling heeft zich voltrokken in de groepen tot 35 jaar en van 50 jaar en ouder. Overgewicht neemt toe met de leeftijd. Van de ouderen (65+) heeft 56% overgewicht. Verder is het percentage overgewicht bij hoog opgeleiden

lager dan bij laag opgeleiden en het percentage hoog opgeleiden neemt toe in de stad. Bij de kinderen nam tot 2008 het percentage met overgewicht toe. In 2010 is het overgewicht bij kinderen op de basisschol (22 procent) iets hoger dan in 2009 (21 procent). In tabel 4.8 staat van een aantal leeftijdsgroepen het percentage overgewicht gemeld. Aan de gegevens voor de jeugd liggen metingen van de Jeugdgezondheidszorg ten grondslag, de informatie over de volwassenen komt uit de genoemde gezondheidsenquête van de GGD.

Tabel 4.8 Jeugd (objectief gemeten) en volwassenen met overgewicht, percentages.

	2009	2010
jeugd van 3 jaar met overgewicht	5%	7%
jeugd van 5 jaar met overgewicht	14%	14%
jeugd van 10 jaar met overgewicht	21%	22%
volwassenen met overgewicht (zelfrapportage)	35%	-

Ook de sportdeelname van kinderen naar over- of ondergewicht is geïnventariseerd. Van alle 10 tot en met 12 jarigen voldoet 77 procent aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen. Van de kinderen met overgewicht is het aantal respondenten te klein om een betrouwbaar percentage van sportende kinderen met overgewicht te kunnen geven. Ook is aan jongeren van 12 tot en met 18 jaar gevraagd of ze lid zijn van een sportvereniging. 58 Procent is lid van een sportvereniging. Van de jongeren met overgewicht en ook de jongeren met ondergewicht is dat percentage iets lager, 55 respectievelijk 56 procent. Het percentage volwassenen met overgewicht dat sport, is ook bekend. Dat ligt met 65 procent onder het gemiddelde (zie tabel 4.9). Vooral jongvolwassenen met overgewicht sporten minder.

Tabel 4.9 Minstens 1x per maand sporten, volwassenen met en zonder overgewicht, 2010

	Normaal gewicht	Overgewicht
19-34 jaar	84%	71%
35-49 jaar	67%	64%
50-64 jaar	59%	60%
totaal (19-64 jaar)	**76%**	**65%**

4.4.3 Zwemdiploma

Het is wenselijk in beeld te hebben hoe veel kinderen in diverse leeftijdsgroepen in het bezit zijn van een zwemdiploma. Dit doel is nog niet gerealiseerd.

5. Resumé en aanbevelingen

5.1 Resumé

In deze rapportage beschrijven we de opbouwfase van de Sportmonitor Groningen en presenteren we de resultaten van de nulmeting. De Sportmonitor vormt de eerste stap in de opbouw van het BeleidsInformatieSysteem (BIS) dat in de toekomst verder zal worden uitgebreid met andere beleidsprogramma's. De opbouw van de Sportmonitor Groningen vindt plaats in het kader van de sportvisie Meer ruimte voor Sport en Bewegen 2010-2020, waarin het monitoren en evalueren van de sportvisie tot de uitvoeringsprogramma's behoort. De ontwikkeling van de Sportmonitor Groningen stelt de gemeente Groningen in staat de sportvisie te monitoren en te evalueren.

Eerst hebben we bepaald welke indicatoren relevant zijn voor monitoring van het sportbeleid. Vervolgens zijn we nagegaan of, en waar de gegevens kunnen worden verzameld, waarbij meteen ook de eerste ronde van gegevensverzameling plaatsvond. De gegevens hebben we verwerkt, gearchiveerd en beschikbaar gesteld via deze rapportage en via het gebiedsinformatiesysteem *Gronometer* op intranet van de gemeente Groningen. De indicatoren die op wijk- of buurtniveau beschikbaar zijn, hebben we opgenomen in het gebiedsinformatiesysteem *Gronometer*. Dat geldt ook voor enkele indicatoren die alleen op stadsniveau beschikbaar zijn.

In de komende jaren zal O&S Groningen jaarlijks gegevens verzamelen voor de Sportmonitor Groningen en beschikbaar stellen via *Gronometer*. De Sportmonitor vormt zo een lopend project, dat wil zeggen dat de gegevensverzameling wordt voortgezet en kan worden uitgebreid zodra gegevens beschikbaar komen over meer indicatoren.

Deze rapportage geeft de stand van zaken in het jaar 2010 en in enkele gevallen 2011 weer. Voor zover mogelijk, hebben we gegevens opgenomen uit eerdere jaren. Ontwikkelingen en trends kunnen voor een groot deel pas in beeld gebracht worden, nadat we over volgende jaren gegevens hebben verzameld.

Nulmeting
Van een aantal algemene indicatoren zoals opleidingsniveau, de bevolkingssamenstelling en inkomens zijn over een aantal jaren gegevens beschikbaar. Een aantal indicatoren betreffen de fysieke infrastructuur voor sport en bewegen. Deze indicatoren zijn voor een groot deel verzameld voor deze Sportmonitor en nog niet over meerdere jaren beschikbaar. Het betreft sportaccommodaties, zowel in beheer bij de gemeente als van particuliere aanbieders en openbare voorzieningen voor sport en bewegen. Deze indicatoren zijn op buurtniveau beschikbaar. Een aantal indicatoren gaan over het sport- en beweeggedrag van de bevolking in de stad. Voorbeelden zijn het aantal

en de diversiteit van sportverenigingen en de ledenaantallen van sportverenigingen. Voor een deel zijn deze gegevens per buurt beschikbaar. Ook hebben we een aantal indicatoren van de topsport opgenomen: topsportaccommodaties, topsportevenementen en het aantal topsporters in de stad. Daarnaast zijn uit gezondheidenquêtes van de GGD gegevens beschikbaar over beweeggedrag, overgewicht, lidmaatschap van sportverenigingen en beperkingen van de bevolking. De gegevens van de GGD komen eens in de vier jaar beschikbaar en zijn deels per GSB-wijk beschikbaar.

Naast de indicatoren waarvan cijfers beschikbaar zijn, hebben we ook een aantal onderzoeken en initiatieven op het gebied van sport en bewegen in de monitor opgenomen. Voorbeelden hiervan zijn tevredenheidsonderzoeken over sportaccommodaties, de activiteiten in het kader van Bslim en samenwerkingsverbanden met het onderwijs. Aanbeveling is bij de tevredenheidsonderzoeken ook de verenigingen bij volgende onderzoeken te betrekken, ook zij zijn gebruiker van de accommodaties.

De wens bestaat om het aantal indicatoren waarover we voor de Sportmonitor gegevens verzamelen, uit te breiden. Zo willen we zicht kunnen bieden op bijvoorbeeld het aantal zwemdiploma's dat jaarlijks wordt behaald en streven we ernaar het aantal particuliere aanbieders van sportaccommodaties beter in kaart te brengen.

Met de Sportmonitor Groningen kan geen rechtstreeks verband met het sportbeleid worden aangetoond. Inzicht in de sociaal-maatschappelijke effecten van sport en bewegen zou wel kunnen worden verkregen door bijvoorbeeld het uitvoeren van kwalitatief onderzoek waarin Stadjers en diverse betrokkenen worden geïnterviewd over de effecten van het gevoerde sportbeleid.

5.2 Aanbevelingen

Inventarisatie sportaccommodaties: In het overzicht van de accommodaties zijn nu alle gemeentelijke accommodaties vermeld. Het aantal particuliere accommodaties is zo volledig mogelijk in beeld gebracht. Om een compleet beeld te krijgen van de particuliere accommodaties dient een inventarisatie uitgevoerd worden van het particuliere aanbod van sportaccommodaties.

Bereik van doelgroepen: Het aantal deelnemers van activiteiten in het kader van Bslim wordt bijgehouden door OCSW. Om inzicht te krijgen of hiermee ook de doelgroepen worden bereikt, dienen meer achtergrond-gegevens over de deelnemers te worden geadministreerd.

Kinderen met een zwemdiploma: Er is onvoldoende inzicht in de zwemvaardigheden van de jeugd. Op de zwemvaardigheden van jongeren kan meer zicht worden gekregen door bijvoorbeeld in de *Jeugdpeiling* een vraag op te nemen over het behalen van

zwemdiploma's. Gezien het ruime aantal respondenten dat deelneemt aan de Jeugdpeiling kan daarmee ook inzicht worden verkregen in de situatie per wijk en naar leeftijd.

Contituïteit Sportmonitor Groningen: De volgende rapportage over de Sportmonitor Groningen zal verschijnen in 2015. Hierbij wordt aangesloten bij diverse onderzoeken die een cyclus hebben van twee of vier jaar. Sommige indicatoren kunnen echter jaarlijks of om de twee of drie jaar worden verzameld. Dit zal door O&S Groningen ook worden gedaan. Voor zover mogelijk zullen gegevens worden opgenomen in *Gronometer*.

Literatuurlijst

Sociaal Cultureel Planbureau / W.J.H. Mulier-instituut, Sport: een leven lang, rapportage sport 2010, Den Haag / 's Hertogenbosch, december 2010.

A. Stinissen, Vrijwilligersonderzoek 2008, Nulmeting naar vrijwilligerswerk in georganiseerd verband in Groningen. Groningen, O&S Groningen, 2009.

M. van Teerns, A. Stinissen, Vrijwilligersonderzoek 2011, 2e meting naar vrijwilligerswerk in georganiseerd verband in Groningen. Groningen, O&S Groningen, 2011.

M.B. Brummer, F. Dijkstra, Klanttevredenheidsonderzoek Zwembaden 2007, Het Helperbad, De Parrel en De Papiermolen, Groningen, HanzeConnect, oktober 2007.

M.B. Brummer, M.N. Julsing, Klanttevredenheidsonderzoek Sportcentrum Kardinge, Meting 2008, Groningen, HanzeConnect, april 2008.

M.B. Brummer, F. Dijkstra, sportaccommodaties OCSW, Groningen, HanzeConnect, februari 2010.

Bijlage 1 Indicatoren Sportmonitor

1 Indicatoren algemeen	Stedelijk of wijkniveau	Categorie beschikbaarheid	Bron
1.1. Geslacht	Subbuurt	Gronometer	O&S Groningen
1.2. Leeftijd	Subbuurt	Gronometer	O&S Groningen
1.3. Etniciteit	Subbuurt	Gronometer	O&S Groningen
1.4. Opleidingsniveau	GSB/enkele buurten	Gronometer	L&V enquête
1.5. Inkomen	Buurt	Gronometer	CBS
1.6. Beperking	Stadsdeel	Nog niet aanwezig	HVD

2 Fysieke sportinfrastructuur	Stedelijk of wijkniveau	Categorie beschikbaarheid	Bron
2.1. Aantal gemeentelijke binnensportaccommodaties – 2.1a Verdeling over de wijken - 2.1b Bezettingsgraden - 2.1c Bezoekers	 Subbuurt Stad Stad	 Gronometer Aanwezig Aanwezig	 WSR/A&V/OOGG WSR/A&V/OOGG
2.2. Aantal gemeentelijke buitensportaccommodaties - 2.2a. Verdeling over de wijken - 2.2b Bezettingsgraden) - 2.2c Bezoekers	 Subbuurt Stad Stad	 Gronometer Aanwezig Aanwezig	 WSR/A&V/OOGG WSR/A&V/OOGG
2.3. Klanttevredenheids-onderzoeken	Stad	Aanwezig	WSR
2.4. Openbare speelvoorzieningen - 2.4a Verdeling over de wijken - 2.4b. Kenmerken (voor wie)	Subbuurt	Gronometer Aanwezig	ROEZ
2.5. Aantal topsport-accommodaties	Subbuurt	Gronometer	O&S
- 2.5a. Soort topsport-accommodaties (diversiteit)	Subbuurt	Aanwezig	O&S
2.6. Aantal particuliere aanbieders met accommodatie	Subbuurt	Gronometer	Vestigingenregister
- 2.6a. Soorten aanbod van particuliere aanbieders (diversiteit)	Subbuurt	Aanwezig	Vestigingenregister
2.7 Afstand tot sportterrein in kilometers, per buurt	Buurt	Gronometer	CBS
2.8 Afstand tot dagrecreatief terrein in kilometers, per buurt	Buurt	Gronometer	CBS

3 Bslim, onderwijs en verenigingen	Stedelijk of wijkniveau	Categorie beschikbaarheid	Bron
3.1. Aantal sportieve scholen in de stad	Stad	Niet aanwezig	OCSW
3.2. Aantal lootscholen	Stad	Aanwezig	OCSW
3.3. Hoeveel keer per week gymles door vakdocent	Stad	Niet aanwezig	B-slim team/O2G2, VCOG
3.4. Hoeveel keer per week gymles door groepsleerkracht	Stad	Niet aanwezig	B-slim team/O2G2, VCOG
3.5. Beweegaanbod, aantal activiteiten	B-slimbuurten	Aanwezig	CMS
3.6. Aantal fte. combinatiefunctionarissen	Stad	Niet aanwezig	B-slim team
- 3.6a. Waar de combinatiefunctionarissen werkzaam zijn	Stad	Niet aanwezig	B-slim team
3.7. Deelname aan Bslim (aantal)	Bslimbuurten	Aanwezig	CMS/B-slim team
- 3.7a. Tevredenheid deelnemers	Stad	Nog niet aanwezig	B-slim team
3.8. Aantal sportverenigingen in de stad	Stad	2009 aanwezig	O&S Groningen
- 3.8a. Aantal verschillende sportverenigingen (diversiteit)	Stad	2009 aanwezig	O&S Groningen
3.9. Aantal topsportevenementen		Nog niet aanwezig	CMS
3.10. Aantal samenwerkings-initiatieven met onderwijs, onderzoek en topsport	Stad	Aanwezig	LOOT, Alfa, HIS en RUG

4 Sport- en beweeggedrag	Stedelijk of wijkniveau	Categorie beschikbaarheid	Bron
4.1. Beweeggedrag: hoeveel tijd dat iemand per dag (matig) intensief beweegt (NNGB)			
- 4.1a. Jeugd/jongeren (6 –17-jarigen)	GSB	Gronometer	HVD
- 4.1b Volwassenen	GSB	Gronometer	HVD
4.2. Sportgedrag: aantal maal dat iemand in de afgelopen 12 maanden heeft gesport			
- 4.2a Jeugd/jongeren (6 - 17 -jarigen)	GSB	te kleine aantallen	OCSW
- 4.2bVolwassenen	GSB	Gronometer	HVD
4.3. Lid sportvereniging			
- 4.3a Jeugd/jongeren (6 – 17-jarigen)	GSB	Gronometer	HVD
- 4.3b Volwassenen	GSB	Gronometer	HVD
4.4. Lid sportvereniging (Stadjers met overgewicht)			
- 4.4a Jeugd/jongeren (6 – 17-jarigen)	GSB	te kleine aantallen	HVD
- 4.4b Volwassenen	GSB	Gronometer	HVD
4.5. Overgewicht	stadsdeel	Gronometer	HVD
- 4.5a. Sportdeelname kinderen met overgewicht	stadsdeel	niet aanwezig	HVD
- 4.5b Sportdeelname volwassenen met overgewicht	stad	Gronometer	HVD
4.6. Aantal kinderen met zwemdiploma A	GSB/enkele buurten	niet aanwezig	OCSW/O&S
4.7 Ledenontwikkeling (aantallen, geslacht, leeftijd)	?	Gedeeltelijk aanwezig	sportbonden
4.8 sportdeelname per sporttak	PC gebied	Div sporten aanwezig	sportbonden
4.9. Aantal geregistreerde sporttalenten bij Topsport	stad	Aanwezig	Topsport Noord
4.10. Aantal vrijwilligers	stad	aanwezig	vrijwilligersonderzoek
4.11. Deelname activiteiten door kwetsbare groepen	?	niet aanwezig	CMS
4.12. Deelname activiteiten door minderheden / allochtonen	?	niet aanwezig	CMS

Bijlage 2 De accommodaties

Gemeentelijke accommodaties	soort	wijk/buurt
Gymzalen		
Agaatstraat 16	Gymzaal	Vinkhuizen
Canadalaan 2	Gymzaal	Corpus den Hoorn
Chopinlaan 2a	Gymzaal	Coendersborg
Eikenlaan 288	Gymzaal	Selwerd
Folkingedwarsstraat 16	Buurtsportpand	Centrum
Goudenregenplein 16	Gymzaal/spiegelzaal (2)	Oosterpark
Goudlaan 5	Gymzaal	Vinkhuizen
Kiel 9	Gymzaal	Lewenborg
Kluiverboom 1	Gymzalen (3) vanaf juli 2011	Lewenborg
Molukkenstraat 1	Gymzaal	Indische buurt
Multatulistraat 169	Gymzaal	De Wijert
Oliemuldersweg 43	Gymzaal/denksport	Oosterpark
Ossehoederstraat	Gymzaal	Paddepoel
Siersteenlaan 480	Gymzaal	Vinkhuizen
Stoepemaheerd 9	Gymzaal	Beijum
Valreep	Gymzaal	Lewenborg
van Swietenlaan 1	Gymzaal	Hoornse meer
Verlengde Lodewijkstraat 7	Gymzaal	Oosterpoort
Vestdijklaan 1	Gymzaal	De Wijert
Vuursteenstraat 6	Gymzaal	Vinkhuizen
Zuiderweg 70/1	Gymzaal	Hoogkerk
Sportcomplexen		
ACLO (tevens bij sporthallen en terreinen)	Sportcomplex	Universiteitscomplex
Draf- en renbaan/evenemententerrein	Sport en drafbaan	Stadspark
Sportcentrum Kardinge (tevens bij sporthallen en zwembaden)	Sportcentrum/topsport	Kardinge
Sporthallen		
Beijum	Sporthal	Beijum
De Brug	Sporthal	Corpus den Hoorn
Vinkhuizen	Sporthal	Vinkhuizen
De Wijert	Sporthal	De Wijert
Selwerd	Sporthal/gymzaal	Selwerd
Hoogkerk	Sporthal/gymzaal	Hoogkerk
Lewenborg	Sporthal	Lewenborg
Kardinge	Sporthal (semi-permanent)	Kardinge

Terreinen		
Atletiekcentrum Stadspark	Atletiekcentrum/topsport	Stadspark
Coendersborg	Sportpark	Coendersborg
Corpus den Hoorn	Sportpark	Corpus den Hoorn
Esserberg	Sportpark	Groningen (gemeente Haren)
Engelbert	Sportpark	Engelbert
Kardinge	Sportpark	Kardinge
Hoogkerk	Sportpark	Hoogkerk
Lewenborg	Sportpark	Lewenborg
Het Noorden	Sportpark	Selwerd
De Parrel	Sportpark	Selwerd
Selwerd	Sportpark	Selwerd
Stadspark de Vogels	Sportpark	Stadspark
Stadspark Velocitas	Sportpark	Stadspark
Vinkhuizen	Sportpark	Vinkhuizen
De Wijert	Sportpark	De Wijert
De Kring-PKC '83 Peizerweg	Sportpark	De Kring
Tennisbanen (openlucht)		
De Wijert-zuid	1 baan	De Wijert
Hoogkerk	2 banen	Hoogkerk
Vinkhuizen	1 baan	Vinkhuizen
Oosterpark	1 baan	Oosterpark
De Hunze	2 banen	De Hunze
Lewenborg	2 banen	Lewenborg
Ruischerbrug	1 baan	Ruischerbrug
Zwembaden		
Zwembad Kardinge	Overdekt zwembad	Kardinge
De Parrel	Overdekt zwembad	Selwerd
Helperzwembad	Overdekt zwembad	Helpman
De Papiermolen	Openluchtbad	De Wijert
Recreatieplassen		
Zilvermeer	Recreatieplas	Kardinge
Ruskenveen	Recreatieplas	Hoogkerk
Hoornse Plas/Hoornsemeer	Recreatieplas	Hoornsemeer

Particulier aanbod	soort	wijk/buurt
Gymzalen		
Adm. Ruyterlaan 37	Gymzaal	Zeeheldenbuurt
Adriaan van Ostadestraat 2	Gymzaal	Kostverloren
Antillenstraat 2	Gymzaal (3), tot juli 2011	Korrewegbuurt
Bessemoerstraat 6	Gymzaal	Tuinwijk
Boudierplansoen 9	Gymzaal	De Wijert zuid
Diamantlaan 16	Gymzaal	Vinkhuizen
Distributiestraat 1	Gymzaal	Corpus den Hoorn
Eikenlaan 286	Gymzaal (3)	Selwerd
Heerdenpad 8	Gymzaal (2)	De Hunze
Heesterpoort 1	Gymzaal	Oosterpark
Heinsiusstraat 1	Gymzaal	de Hoogte
Hereweg 99	Gymzaal	Helpman
Jaltadaheerd 163	Gymzaal	Beijum
Kapteynlaan 13/2	Gymzaal	Korrewegbuurt
Korreweg 198	Gymzaal/spiegelzaal (2)	Indische buurt
Korreweg 215	Gymzaal	Indische buurt
Magnoliastraat 1	Gymzaal	Selwerd
Melisseweg 2	Gymzaal (2)	Ulgersmaborg
Merwedestraat 41	Gymzaal (2)	Rivierenbuurt
Metaallaan 255	Gymzaal	Vinkhuizen
Muntinglaan 3	Gymzaal	Grunobuurt
Nieuwe Sint Jansstraat 11	Gymzaal	Binnenstad oost
Poortstraat 50	Gymzaal	de Hoogte
Pop. Dijkemaweg 88	Gymzaal (2)	Ulgersmaborg
Reggestraat 1	Gymzaal	Rivierenbuurt
Schuitendiep 14	Gymzaal	Binnenstad oost
Spicastraat 198	Gymzaal	Paddepoel
Sweelincklaan 2	Gymzaal	Coendersborg
Travertijnstraat 2	Gymzaal (3)	Hoendiep
Travertijnstraat 6	Gymzaal	Hoendiep
Turfsingel 82	Gymzaal	Binnenstad oost
v. Heemskerkstraat 56	Gymzaal	Zeeheldenbuurt
v. Iddekingeweg 140	Gymzaal	de Wijert
v. Schendelstraat 1	Gymzaal	de Wijert
Verzetstrijderslaan 220	Gymzaal	Laanhuizen
Vondelpad	Gymzaal (3)	de Wijert
Wilgenlaan 1	Gymzaal	Tuinwijk
Woldjerspoorweg 5a	Gymzaal/MFC	Engelbert

Stadion		
FC Groningen, Euroborg	Topsport	Europapark
Sporthallen		
Martiniplaza	Topsport	Stadspark
ACLO	Sporthal	Universiteitscomplex
Sporthal Hanzehogeschool	Sporthal/topsport	Universiteitscomplex
Oude Alo hal	Sporthal	Corpus den Hoorn
Stadjershal	Sporthal	Corpus den Hoorn
Alfa College	Sporthal/topsport	Kardinge
Terreinen		
ACLO	Sportpark	Universiteitscomplex
Hoogkerk (Kerkstraat)	Sportpark	Hoogkerk
Tennisbanen		
Stadjershal	Overdekt	Corpus den Hoorn
St. tot exploitatie van tennispark Corpus den Hoorn	Openlucht	Corpus den Hoorn
ACLO	Openlucht	Universiteitscomplex
Van Starkanborgh	Overdekt	De Hunze
Kardinge (geëxploiteerd door particulier)	overdekt	Kardinge
Vorenkamp	Openlucht	Coendersborg
Zwembaden		
Vinkenborgh	Overdekt zwembad	Vinkhuizen
Hanzehogeschool	Overdekt zwembad	Universiteitscomplex
Ebert	Overdekt zwembad	Corpus den Hoorn
Zwemschool Rob Sports	Overdekt zwembad	Lewenborg
New Hampshire	Overdekt zwembad	Hoornse meer
Stichting Zwembad Hoogkerk	Openluchtbad	Hoogkerk
Bad Engelbert	Natuurbad	Engelbert
Overig, algemeen		
Cue Action Snooker & Poolcentrum		Centrum
Bowling en Partycentrum Groningen B.V.		Centrum
Euro Kartracing en Bowling Groningen		Kardinge
Skatepark het Colosseum		Oosterpark
Stichting Schietbanen Groningen		Coendersborg
Klimcentrum Bjoeks		Kardinge
Pitch en Putt Golf Groningen		Kardinge
Seaworld Duiksport		Hoogkerk
De Tuimelaar Duikwinkel & Duikschool		Schildersbuurt
Snow Limits		Kardinge

Overig: sportscholen en fitness		
Achmea Health Center Groningen	fitness/zwembad	Helpman
Body Support	fitness	Binnenstad oost
Campo Health Center	fitness	Hoogkerk
Construction Fitnessclub	2 locaties	Centrum en Binnenstad oost
Curves Groningenns	fitness	De Wijert
Fit For Free	fitness	Hoendiep
Fitness First Groningen	fitness	Schildersbuurt
Go4fitness Harimau	fitness	Korrewegbuurt
Judoschool Martijn Dijkman	sportschool	Ulgersmaborg
Plaza Sportiva Euroborg	fitness/zwembad	Europapark
Plaze sportiva Martiniplaza	fitness	Stadspark
Spartan Fights Sportschool	sportschool	Oosterhoogebrug
Sportcentrum Hercules	fitness	Binnenstad noord
Sportief Negentig	fitness	Schildersbuurt
Sportschool Jaap Schuitema	sportschool	Korrewegbuurt
Spring's Total Body Care	fitness	Centrum
Stichting Kelderwerk (SKW)	fitness	Korrewegbuurt
The Total Workout Aerobic by Fitness First	fitness	Korrewegbuurt
V.O.F. Sportcentrum Baliliby	fitness	Hoendiep

Bijlage 3 Sportverenigingen

Sportverenigingen gevestigd in de gemeente Groningen, naar tak van sport

Tak van sport	2011
voetbal	40
verdediging	19
volleybal	17
bridge	14
zwemmen	14
kegelen	13
tafeltennis	12
aangepast sporten	11
biljart	11
tennis	11
schaken	10
gymnastiek	9
schieten	9
basketbal	8
duiken	8
badminton	7
schaatsen	7
handbal	6
korfbal	6
zaalvoetbal/futsal	5
atletiek	4
dammen	4
hockey	4
paarden	4
sjoelen	4
wandelen	4
waterskiën	4
zeilen	4
boksen	3
judo/jiu jitsu	3
roeien	3
ijshockey	3
beachvolleybal	2

Tak van sport	2011
bowlen	2
cricket	2
darten	2
floorball / unihockey	2
golf/pitch & putt	2
hardlopen	2
hengelsport	2
lacrosse	2
modelsport	2
rugby	2
schermen	2
snooker/pool	2
squash	2
vliegsport	2
american football	1
baseball/ Hinkbal/softbal	1
boogschieten	1
frisbeeën	1
go	1
jeu de boules	1
kaatsen	1
kanovaren	1
kitesurfen	1
klimmen	1
mixed material arts	1
motorsport	1
onderwaterhockey	1
skiën	1
survival run	1
triatlon	1
waterpolo	1
wielersport	1
windsurfen	1
totaal	**330**

Bijlage 4 Thema's in Gronometer

Vervolg thema's en onderwerpen

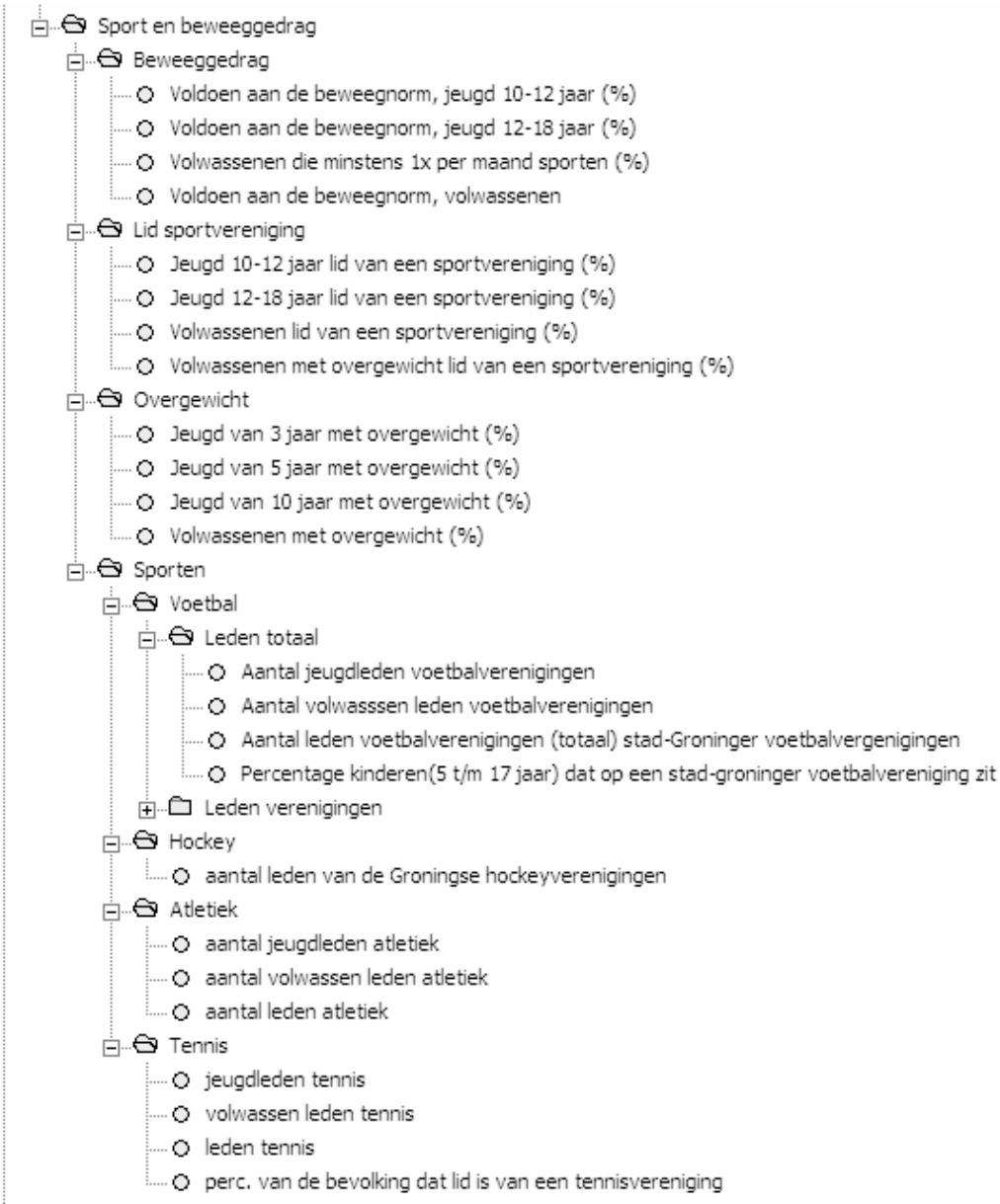

NB: Een '+' betekent dat een thema verder kan worden uitgeklapt / onderverdeeld. De 'mapjes' zijn de thema's, de 'bolletjes' de onderwerpen.

ONDERZOEK EN STATISTIEK GRONINGEN

BEZOEKADRES
Eendrachtskade ZZ 2
9726 CW Groningen

POSTADRES
Postbus 1125
9701 BC Groningen

T (050) 367 56 30
F (050) 367 56 33
E info@os.groningen.nl
I www.os-groningen.nl